

Įvadinis žodis

Štai ant stalo gula dar viena knyga apie vargonus.

Nepriklausomybė suteikė neaprėpiamas galimybes visiems mums ne tik susipažinti su Europos patirtimi, bet ir lygiomis teisėmis įsijungti į Vakarų bendrijos šeimą, dalyvauti Europos kultūriniame gyvenime. Tai paskatino daugelio sričių, taip pat ir paveldosaugos, pakilimą. Mokslo leidiniuose pasirodė nemažai rimtų publikacijų. Apie vargonų kultūrą taip pat pasirodė nemažai tokių publikacijų ir netgi solidžių monografijų.

Pagal specialybę esu architektas. Vis dėlto laimingai susiklostė, kad dar gavau ir gana rimtus muzikos pagrindus: dešimt metų muzikos mokyklos ir Juozo Gruodžio muzikos technikum (konservatorijos) fortepijono klasėje neprėjo veltui. Taigi ir vargonų problemos man suprantamos ir artimos.

Paveldosaugos srityje pradėjau dirbti dar studijų metais, 1958-aisiais. Dar po kelerių metų tapus Kultūros ministerijos Muziejų ir kultūros paminklų apsaugos valdybos vadovu, pagrindinė atsakomybė už paveldą gulė ant manęs. Galiausia atėjo metas, vadinamasis „atšilimo“ laikotarpis, kuomet ir Lietuvoje jau buvo įmanoma rūpintis meno kūrinių bažnyčiose likimu, o visoje tuometinėje Sovietų Sąjungoje prasidėjo vargonų kultūros pakilimas. Buvo statomi nauji vargonai koncertų salėse. Lietuvoje naują koncertinį instrumentą pastatė žymi vokiečių dirbtuvė. Kultūros ministeriją nuolat pasiekdavo informacija apie vargonų paveldosaugą užsienyje, apie jų inventorizaciją, apie specialistų ugdymą ir telkimą. Apie tai teko nemažai kalbėtis su Lietuvos dailės muziejaus direktoriaumi Pranu Gudynu, kurį domino mintis apie sistemingą vargonų apskaitą.

Duomenis apie Lietuvos bažnyčiose esančius vargonus jau anksčiau buvo pradėjęs rinkti muzikologas Rimantas Gučas, tuomet atėjęs dirbti į Dailės muziejaus Teatro ir muzikos skyrių. Po kelerių metų apie Lietuvos vargonus surinkta pakankamai žinių, taigi buvo galima žengti kitą žingsnį. Ministro įsakymas, skelbiantis vargonus esant kultūros paminklais, pasirašytas 1970 metais. Taigi praėjo 50 metų.

Dar po metų prie tuometinės Paminklų restauravimo valdybos buvo įkurta vargonų restauravimo dirbtuvė. Darbo ėmėsi ir visą laiką jai vadovavo šios knygos autorius. Svarbiausias uždavinys, tuomet paskatinęs kurti vargonų restauravimo dirbtuvę, buvo didieji Vilniaus universiteto Šv. Jonų bažnyčios vargonai: rengiantis Universiteto 400 metų sukakčiai ši puiki bažnyčia buvo iš pagrindų restauruojama. Vargonai buvo baigti ir pašventinti tik po gero ketvirčio amžiaus – 2000 m., ir tapo didžiausiais Lietuvoje. Per tuos metus padaryta daug darbų. Taigi šioje knygoje atsispindi ir ilgametė *Vilniaus vargonų dirbtuvės* vadovo patirtis. Džiaugiuosi visą laiką buvęs greta ir prisidėjęs prie vargonų kultūros Lietuvoje atgimimo.

Ši knyga skirta gana konkrečiam tikslui – vargonų paminklosaugos klausimams aptarti. Be to, viena jos dalių – Lietuvos vargondirbių sąvadas. Dera paminėti, kad šios knygos autorius jau yra parengęs enciklopedinio pobūdžio darbų apie vargonus. Prieš dešimtmetį buvo išleistas Lietuvos vargonų katalogas su gana plačia istorine apžvalga, o prieš kelerius metus – ir vargonų terminų žodynas, tiksliau, daugiakalbio *Vargonų žodyno* lietuviškoji dalis.

Neabejoju, kad ir *Lietuvos paminkliniai vargonai* bus naudinga knyga tiek visiems bažnyčių valdytojams, kunigams, tiek paveldosaugos darbuotojams, restauratoriams ir vargonininkams, tiek ir visai kultūrinei bendruomenei.

Jonas GLEMŽA